25.5.2026

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

Eduskunnan perustuslakivaliokunta tiistaina 26.5.2026

Asia: HE 53/2026 vp; Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi automaattisesta tietojen hausta ja tietojenvaihdosta eurooppalaisessa poliisiyhteistyössä sekä henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain muuttamisesta

Esityksessä annettaisiin automaattista tietojen hakua ja tietojenvaihtoa poliisiyhteistyössä koskevaa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta eli niin kutsuttua Prüm II -asetusta koskevat täydentävät säännökset poliisirekisteritietojenvaihdosta sekä tietojen käytöstä kadonneiden henkilöiden ja tunnistamattomien vainajien tunnistamiseksi.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samanaikaisesti, kun eurooppalainen poliisirekisteritietojenvaihtojärjestelmä otetaan Euroopan komission täytäntöönpanosäädöksellä käyttöön.

Esityksessä ehdotetaan myös muutettavaksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettua lakia. Lakiin tehtäisiin Prüm II-asetuksesta aiheutuvat tekniset muutokset.

Kansallinen liikkumavara

Prüm II -asetus on suoraan sovellettavaa oikeutta. Asetus antaa kuitenkin jäsenvaltioille liikkumavaraa tietyissä kohdissa. EU-tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallista sääntelyä ei saa antaa asetuksen soveltamisalalla, ellei asetus nimenomaisesti velvoita tai valtuuta täydentävään kansalliseen sääntelyyn tai muuhun päätöksentekoon (asia 34/73, Variola, tuomio 10.10.1973, asia 50/76, Amsterdam Bulb, tuomio 2.2.1977, 33 kohta). Perustuslakivaliokunta on todennut, että siltä osin kuin EU:n lainsäädäntö edellyttää kansallista sääntelyä tai mahdollistaa sen, tätä kansallista liikkumavaraa käytettäessä otetaan huomioon perus- ja ihmisoikeuksista seuraavat vaatimukset (PeVL 25/2005 vp ja PeVL 1/2018 vp).

Esityksessä ehdotetaan, että Suomi käyttäisi liikkumavaraa kahden asian osalta. Ensinnä esitetään, että Suomi liittyisi poliisirekisteritietojen vaihtoon (ns. EPRIS-järjestelmä). Toiseksi esitetään, että Prüm II -asetuksen tietoja voisi käyttää kadonneiden henkilöiden tunnistamiseksi rikostutkinnan yhteydessä sekä humanitaarisista syistä johtuvissa tilanteissa ja että kyseisiä tietoja voisi käyttää myös tunnistamattomien vainajien tunnistamiseksi.

Poliisirekisteritietojenvaihto (EPRIS-järjestelmä)

Esityksen mukaan poliisi, Tulli ja Rajavartiolaitos olisivat toimivaltaisin viranomaisia poliisirekisteritiedon vaihdossa. Poliisirekistereillä tarkoitettaisiin niitä poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen rekistereitä, jotka on perustettu rikosten ennalta estämiseksi,

paljastamiseksi ja tutkimiseksi. Tietojenvaihto koskisi vain näissä rekistereissä olevia rikoksista epäiltyjen ja rikoksista tuomittujen henkilöiden tietoja. Poliisissa tällainen rekisteri on tällä hetkellä poliisiasiaintietojärjestelmä. Esityksessä on lähdetty siitä, että poliisirekisteri on riittävän tarkkarajaisesti määritelty, kun todetaan rekisterin perustamis- ja käyttötarkoitus ja se, että rekisteri sisältää Prüm II -asetuksessa haettavaksi sallittuja tietoja.

Rekisterinpitäjä päättäisi poliisirekistereistä tarkemmin ne kansalliset tietokannat, joista laaditaan kansalliset poliisirekisterihakemistot. Tietojenvaihto tapahtuisi poliisirekisterihakemiston kautta. Tarkoitus ei siten olisi avata suoraan lainvalvontaviranomaisten rekistereitä vaan rekisterin perusteella tehty pseudonymisoitu hakemisto, jonne kyselyt tehtäisiin.

Poliisirekisteritietojen vaihto (EPRIS-järjestelmä) perustuisi automatisoituun vahvasti suojattuun kyselyjärjestelmään, jossa toisen jäsenvaltion viranomaiset eivät näkisi, kenestä tietoja kysytään. Vasta siinä tapauksessa, että kyselyn perusteella tulee osuma ja kyselyn tehnyt jäsenvaltio pyytää lisätietoja, vastaanottavan jäsenvaltion viranomaiset saavat tiedon kysytystä henkilöstä. Hakuja saisi tehdä vain yksittäistapausten yhteydessä ja asetusta ja pyynnön esittävän jäsenvaltion kansallista lainsäädäntöä noudattaen. Poliisirekisteritiedonvaihdossa ei käytetä biometrisiä tietoja.

Ehdotettuun liikkumavaran käyttöön perustuva sääntely, joka mahdollistaisi lainvalvontaviranomaisten osallistumisen poliisirekisteritiedonvaihtoon, olisi perusteltua rajatylittävän rikollisuuden ennalta estämisen, selvittämisen ja paljastamisen kannalta sekä perustuslain 21 §:n mukaisen oikeusturvan ja hyvän hallinnon edistämiseksi rikostutkinnan yhteydessä. Ehdotetut säännökset ja Prüm II -asetuksen säännökset kokonaisuutena varmistaisivat sen, että yksityiselämän suojaan ja henkilötietojen suojaan kohdistuvat rajoitukset olisivat välttämättömiä ja oikeasuhteisia sääntelyn tavoitteen kannalta ja täyttävät perustuslain 10 §:n mukaisten oikeuksien yleiset rajoittamisen edellytykset.

Kadonneiden henkilöiden ja tunnistamattomien vainajien tunnistaminen

Ehdotuksessa esitetään, että poliisi saisi tehdä kyselyjä sormenjälki-, DNA- ja kasvokuvarekistereiden sekä ajoneuvorekisterin ja poliisirekisterihakemistojen tiedoilla, jos se on välttämätöntä kadonneiden henkilöiden etsinnässä rikostutkinnan yhteydessä. Kadonneella henkilöllä tarkoitetaan esityksessä muuta rikostutkintaan liittyvää henkilöä kuin rikoksesta epäiltyä, kuten asianomistajaa tai todistajaa. Rikoksesta epäillystä voidaan jo nyt tehdä asetuksen mukainen Prüm-kysely, jos asetuksessa mainitut edellytykset täyttyvät.

Ehdotuksessa esitetään säädettäväksi myös kyselyjen tekeminen tilanteissa, jossa henkilön katoaminen johtuu humanitaarisista syistä. Poliisi ja Rajavartiolaitos voisivat tehdä kyselyjä sormenjälki-, DNA- ja kasvokuvarekistereiden sekä ajoneuvorekisterin tiedoilla tilanteissa, joissa henkilön henki tai terveys on muusta kuin rikoksesta johtuvasta syystä uhattuna.

Humanitaarisista syistä johtuvia tilanteita olisivat muut kuin rikostutkintaan liittyvät tilanteet, joissa henkilön henki tai terveys on uhattuna. Tällaisia tilanteita olisivat esimerkiksi erilaiset

ihmisen aiheuttamat onnettomuudet, itsemurhat tai luonnonkatastrofit. Lisäksi kyseeseen voisi tulla muistisairaan henkilön tai alaikäisen katoaminen. Humanitaarisista syistä johtuvia tilanteita ei pystytä etukäteen tyhjentävästi määrittelemään.

Lisäksi ehdotetaan poliisille oikeutta tehdä Prüm II -asetuksen mukaisia kyselyjä sormenjälki-, DNA- ja kasvokuvarekistereiden sekä ajoneuvorekisterin tietoihin, jos se on välttämätöntä vainajan tunnistamiseksi. Asetuksessa ei ole rajattu Prüm-kyselyjen tekemistä vainajien osalta vain rikostutkinnan yhteyteen tai humanitaarisista syistä johtuviin tilanteisiin.

Oikeus kyselyjen tekemiseen olisi vain sillä, jonka työtehtävien hoitaminen välttämättä edellyttää tiedon käyttöä.

EU:n perusoikeuskirjan 8 artiklan mukaan henkilötietojen käsittelyn tulee olla asianmukaista ja tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten. Käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteeseen kuuluu olennaisena osana se, ettei henkilötietoja voida myöhemmin käsitellä tavalla, joka on yhteensopimatonta alkuperäisen käyttötarkoituksen kanssa. Perustuslakivaliokunta on korostanut erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuuden vaatimusta. Tietojen käyttämiseen varsinaisen keräämis- ja tallettamistarkoituksen ulkopuolelle jääviin tarkoituksiin on perustuslakivaliokunnan mielestä laajojen biometrisiä tunnisteita sisältävien rekisterien yhteydessä ollut syytä suhtautua kielteisesti. Käyttötarkoitussidonnaisuudesta voidaan tällöin tehdä vain täsmällisiä ja vähäisiksi luonnehdittavia poikkeuksia.

Ehdotetussa säätelyssä poliisirekisteritietojen vaihtoon osallistumisessa tietojen käyttötarkoitus ei muuttuisi siltä osin kuin on kyse rikoksesta epäiltyjen ja tuomittujen henkilöiden tiedoista. Poliisirekisteritietojen automaattiseen vaihtoon osallistuvien jäsenvaltioiden on varmistettava sellaisten kansallisten poliisirekisterihakemistojen saatavuus, jotka sisältävät niiden rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja tutkimiseksi perustettujen kansallisten tietokantojen epäiltyjen ja tuomittujen henkilöiden biografisten tietojen joukkoja.

Ehdotetussa säätelyssä kysely voitaisiin myös tehdä toisten jäsenvaltioiden DNA-, sormenjälki- ja kasvokuvien viitetietoihin sekä ajoneuvorekisteritietoihin, kun on kyse kadonneesta henkilöstä tai vainajien tunnistamisesta humanitaarisista syistä. Näissä tilanteissa on kyse muusta käyttötarkoituksesta kuin edellä mainittujen tietokantojen sisältämien henkilötietojen alkuperäisestä käyttötarkoituksesta. Rikosasioiden tietosuojalain 5 §:n 2 momentin mukaisesti rikoksen ennalta estämiseksi, selvittämiseksi tai paljastamiseksi kerättyjä henkilötietoja saa käsitellä muuhun tarkoitukseen vain, jos käsittelystä säädetään laissa.

Jäsenvaltio saa kuitenkin pääsyn vain mainittujen tietokantojen viitetietoihin. Mahdolliset lisätiedustelut jäsenvaltiot hoitavat kahdenvälisesti noudattaen Euroopan parlamentin ja neuvoston jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta ja neuvoston puitepäätöksen 2006/960/YOS kumoamisesta annettua direktiiviä (EU) 2023/977. Direktiivi on kansallisesti laitettu täytäntöön lailla Euroopan unionin jäsenvaltioiden

Sisäministeriö
Inrikesministeriet

lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta (806/2024), mikä tuli voimaan 20.12.2024.

Ehdotettu poikkeus henkilötietojen alkuperäisestä käyttötarkoituksesta ei muodostuisi tietokantojen merkittäväksi käyttötarkoitukseksi. Ehdotettu sääntely täyttäisi myös tältä osin perustuslain 10 §:n mukaisen yksityiselämän suojan rajoittamisen osalta välttämättömyyden ja oikeasuhteisuuden vaatimukset.

Muut ehdotukset

Ehdotuksessa esitetään säädettäväksi Prüm II -asetuksessa edellytetyistä kansallisista yhteyspisteistä ja toimivaltaisista viranomaisista. Lisäksi esitetään informatiivista viittausta henkilötietojen käsittelyä koskeviin säädöksiin.

Lakia henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa esitetään muutettavaksi siten, että laista kumottaisiin 4 luvun 30 § ja 5 luvun 33 §:n 8 momentti tarpeettomina, koska niissä viitataan Prümin sopimukseen ja Prümin päätökseen. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi lain 6 luvun 44 §:ää siten, että maininnat Prümin sopimuksesta ja Prümin päätöksestä korvataan maininnalla Prüm II -asetuksesta.

Poliisijohtaja Hannele Taavila